

Syddansk Universitet

Det Ny Merino

#26

Institut for Sprog og Kommunikation

Siger de noget?

- En analyse af forskellige funktioner i statsministres nytårstaler i det 21. århundrede og et bud på nytårstalens fremtid

Sarah Hoffmann Nielsen

Februar 2018

ISSN: 2445 – 6764

Copyright ©

Artiklen må bruges og genbruges under Creative Commons licens BY-NC-ND, hvilket betyder, at den må gengives og spredes elektronisk eller på anden måde, hvis det sker med klar kildeangivelse og/eller med link tilbage til den pågældende gengivelse.

Redaktion: Flemming Smedegaard & Katrine Slott Nielsen

Præsentation af forfatteren

Sarah Hoffmann Nielsen

Cand.mag. International Virksomhedskommunikation

Kommunikationskoordinator hos DBU Fyn og kommunikationsansvarlig i
Bevæg dig for livet – Fodbold

Medlem af forskningsgruppen TRILO

Siger de noget?

En analyse af forskellige funktioner i statsministres nytårstaler i det 21. århundrede og et bud på nytårstalens fremtid

Af Sarah Hoffmann Nielsen

Abstract

The Prime Minister's New Year's speech has been a permanent tradition in Denmark for more than 70 years, and it is considered to be the most important speech of the year in Danish politics. The New Year's speech has evolved to be a very special institution in the Danish society; thus it is very interesting to investigate its different functions both in the Danish society and for the Prime Minister himself or herself. The study of the functions of the New Year's speech is a prerequisite for us to be able to discuss its legitimacy and future, which is a fundamental discussion in our modern democracy.

It is found that some of the functions of the New Year's speech are quite contradictory. This put to focus that the Prime Minister, in general, needs to take a few decisions before the formulation and conduct of a New Year's speech in regard to how the balance between the filling of the different functions is in each New Year's speech. The different functions and their paradoxical relationships are making the New Year's speech a very complex communicative situation, and therefore I have found it relevant to construct a set of recommendations on the basis of my results.

In regard to the legitimacy of the New Year's speech, I argue that its value is created precisely because of the different goals, roles and functions the speech fills in our society. The different and at times contradictory functions give the New Year's speech its relevance and edge because it does more than just being an epideictic speech or a political speech. It combines the two speech genres and creates value and therefore the conclusion is that the New Year's speech fills different important functions in our society and must be maintained in the future as it is an important institution in our democracy.

Introduktion

Statsministerens nytårstale er en fast tradition i Danmark og årets vigtigste tale i dansk politik (Mellbin & Mellbin 2011:11). Nytårstalen har udviklet sig gennem tiden (Mellbin & Mellbin 2011) og kan, bortset fra retten til at kunne udskrive folketingsvalg, beskrives som statsministerens mest potente våben i vores tid (Redington 2016). Nytårstalen udgør en helt særlig kommunikationskanal, og de 15 minutters enetale, som statsministeren får i nytårstalen, er noget helt unikt i en tid, hvor alting går meget stærkt, og politikernes taletid foran befolkningen ofte er reduceret til et minut i et nyhedsindslag i tv-avisen (ibid.). Nytårstalen er en meget effektiv kommunikationskanal for statsministeren grundet det høje seertal, og derfor gør statsministeren sig også ekstremt umage med nytårstalen (ibid.). Derfor er det interessant at undersøge, hvordan statsministeren netop bruger nytårstalen og udnytter denne enestående mulighed, som er givet til ham eller hende i kraft af positionen som landets statsminister.

I teorien burde nytårstalens form fordre, at statsministeren som politiker ville bruge den til at manifestere sit politiske projekt (Kock & Nielsen 2016:415ff) og komme med konkrete politiske visioner og løsninger for det kommende år. Hvis dette ikke er tilfældet, er det muligt, at nytårstalen kommer til at bære præg af brug af floskler, selvfølgeligheder, postulater, spin, manglende forpligtelse og at være indholdstom (Petty & Cacioppo 1986). Spørgsmålet er dog, om denne form for mere ”tomme” nytårstale også kan siges at have en funktion. Ud fra dette er det interessant først at undersøge, hvordan statsministerens nytårstale egentlig er udformet, og hvilke funktioner den ud fra denne udformning udfylder i vores samfund i det 21. århundrede.

Først når vi kender nytårstalens funktioner i vores samfund, er det muligt at diskutere dens berettigelse og dens fremtid, hvilket må siges at være en essentiel diskussion i vores moderne demokrati.

Den vigtigste eksisterende forskning i politiske taler og denne artikels bidrag

Nytårstalen kan i nogen grad defineres som en politisk tale, fordi den holdes af landets siddende statsminister. Forskningen i politiske taler ligger inden for det mere generelle felt om politisk kommunikation, som er et meget bredt og interdisciplinært felt, som rummer alt lige fra statskundskabsteorier over mere generel kommunikationsteori til journalistik, medieteori, marketing, psykologi og sociologi (Kaid 1981:693). I denne sammenhæng er det umuligt at give en dybdegående

gennemgang af den eksisterende forskning omkring politiske taler, så jeg har her valgt at belyse den vigtigste og mest relevante forskning i forhold til undersøgelsen af nytårstalen.

Der er ikke tidligere forsket i nytårstalens funktioner i det 21. århundrede, men Mellbin og Mellbin udkom i 2011 med et historisk arbejde, som samlede alle statsministernytårstaler gennem tiden. Denne samling af alle nytårstaler fra 1940 til 2011 har fokus på konteksten omkring de enkelte nytårstaler (Mellbin & Mellbin 2011), hvorimod jeg i denne artikel har fokus på en sproglig analyse af nytårstalerne, samt en generel beskrivelse af forhold omkring nytårstalen og dens funktioner i det 21. århundrede.

Denne artikel bidrager med noget nyt ved at undersøge, hvilke forskellige funktioner statsministres nytårstaler har i det 21. århundrede. Dette gøres ved at kombinere flere forskellige forskningsfelter og –traditioner i et forsøg på at få en mere dybdegående og alsidig forståelse af fænomenet. Ud fra denne undersøgelse bliver det diskuteret, hvorvidt statsministeren overhovedet bør have denne platform at tale ud fra, eller om det er et forældet og udemokratisk ritual, at den siddende statsminister har denne unikke lejlighed til et kvarters enetale til befolkningen. Desuden bidrager artiklen også med et produkt til brug i praksis i form af en drejebog, som er nyttig i arbejdet med at udforme en nytårstale til statsministeren.

Undersøgelsens multiperspektiviske grundlag

Denne undersøgelse bygger på et multiperspektivisk udgangspunkt, og i det følgende vil det blive diskuteret, hvilken betydning dette har for undersøgelsen af nytårstalens forskellige funktioner.

Min tilgang lægger sig op af en del nyere forskning, som er kendetegnet ved en pragmatisk tilgang, hvor det er problemet og ikke metoden, teorien eller paradigmet, der er i centrum (Johnson & Onwuegbuzie 2004:17; Tashakkori & Teddlie 1998:20). Forskere, som er tilhængere af dette, ser en stor værdi i at kombinere forskellige teorier og metoder for at kunne opnå en bedre og dybere forståelse af et givent fænomen. Den multiperspektiviske tilgang har fokus på at bringe forskellige teorier sammen, ved at de enkelte teorier forbliver autonome i deres brug samtidigt med, at de samarbejder om at belyse et fænomen fra flere forskellige vinkler (van Leeuwen 2005a:6). Hermed vil den multiperspektiviske tilgang ikke give noget enkelt perspektiv patent på sandheden, og således kan forskellige tilgange med større eller mindre nytte i det enkelte tilfælde bidrage med interessante perspektiver på det undersøgte fænomen (Dakwar et al 2017:37). I modsætning til Kuhn og mange

traditionelle forskere ser jeg ikke et herskende paradigme for denne tid, men derimod mange konkurrerende paradigmer (ibid.:30), som har større eller mindre forklaringskraft i forhold til at kunne beskrive nytårstalens funktioner.

Multiperspektiviske undersøgelser arbejder ofte med et pluralistisk syn på epistemologi, som udmønter sig i en anerkendelse af videns fejlbarlighed og indeholder et mål om at producere en helhed med respekt for forskellige synsvinkler på viden. Fokus i undersøgelsen ligger på at skabe en løsning, der både fungerer teoretisk og i praksis. Argumentet er, at hvis jeg gør dette godt, så kan jeg producere foreløbig videnskabelig viden (Dakwar et al. 2017; Johnson 2015:9; Nielsen 2016:14).

Argumentet for, at jeg i denne afhandling lægger mig op af disse multiperspektiviske tanker, er, at tilgangen sænker risikoen for, at jeg anlægger et for smalt syn på den multifacetterede virkelighed omkring nytårstalen (Gioia & Pitre 1990:584). Jeg vil argumentere for, at jeg ved at bruge flere forskellige teorier som metaforer i analysen af mit datamateriale kan fremanalysere et udvalg af konkurrerende og komplementerende indsigter, og herigennem er det muligt for mig at udnytte forskellige teoriers styrker (Morgan 2006:6; Nielsen 2016:13).

I min multiperspektiviske tilgang ligger en præmis om, at alle teorier ses som metaforer, hvorigennem verden kan ses eller forstås på flere forskellige måder (Morgan 2006:4). Argumentet for at arbejde med flere forskellige teorier er, at arbejdet med en enkelt teori altid kun giver en form for ensidet indsigt, da brugen af en teori fremhæver bestemte fortolkninger og samtidigt udelader andre (ibid.). Netop derfor sætter den multiperspektiviske tilgang særligt fokus på, hvilke styrker og begrænsninger de teorier, jeg arbejder med, har (Burrell & Morgan 1979:25). Hermed fordrer den multiperspektiviske tilgang, at jeg ikke forblindes af en enkelt teoris forklaring, da jeg er opmærksom på, at enhver teori kan være meget overbevisende, men samtidigt kan blokere for min mulighed for at få en samlet forståelse (Dakwar et al. 2017; Morgan 2006:337; Nielsen 2016:12).

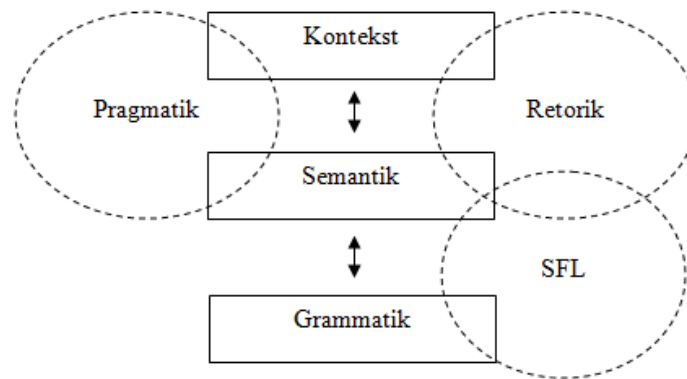
En ny diskursanalysemodel

Inden for lingvistikken og diskursanalysen laves der traditionelt en analytisk opdeling i tre niveauer (Andersen & Smedegaard 2005:15; Fairclough 1992). I Faircloughs diskursanalyse hedder de tre analyseniveauer *tekst*, *diskursiv praksis* og *social praksis*, hvor de inden for den traditionelle lingvistik ofte benævnes *grammatik*, *semantik* og *kontekst*.

For at eksemplificere den traditionelle opdeling i tre niveauer illustrerer model 1 netop denne opdeling, samt hvilke niveauer de tre teorikomplekser, jeg i denne sammenhæng benytter, har deres

styrker på. Dette er både med til at tydeliggøre den traditionelle opdelingstankengang i lingvistikken og diskursanalysen, og samtidigt er det med til at forklare min kombination af de tre teorikomplekser, som jeg analyserer ud fra (Nielsen 2016:19).

Model 1: Opdeling af analyseniveauer og kombination af tre teorikomplekser

Som model 1 viser, har retorikken og pragmatikken deres styrker på kontekstniveauet og det semantiske niveau, hvorimod systemisk funktionel lingvistik (SFL) hovedsageligt er udviklet af grammatikere og har sin styrke på det grammatiske og semantiske niveau (ibid.). Dette har især betydning for, hvilke analyseparametre fra de forskellige teorikomplekser, jeg vælger at medtage i min analysestrategi, men det leder mig også frem til en diskussion af, hvor brugbar denne traditionelle niveauopdeling egentlig er.

Jeg vil argumentere for, at den traditionelle niveauopdeling af analyseniveauerne, som ses ovenfor, ikke altid er hensigtsmæssig. Niveauopdelingen har sin styrke i at gøre det klart på hvilket niveau i analysen, man bevæger sig. Svaghederne ligger dog i, at forskellige analyseparametre, som for eksempel den pragmatiske deiksisanalyse eller den systemisk funktionelle Themaanalyse, ikke kan placeres entydigt på et af niveauerne. Når man gør brug af sådanne analyseparametre, analyserer man altså ikke på et niveau af gangen, men nærmere på tværs af niveauerne. Ydermere vil jeg argumentere for, at de tre niveauer i praksis er vævet uløseligt sammen, da vi i praktisk sprogbrug ikke møder de tre niveauer hver for sig. De blandes sammen og påvirker hinanden i uendelig grad, samtidigt med at det er umuligt at definere, hvornår det ene niveau stopper, og det næste begynder.

Derfor ser jeg nødvendigheden i at lave en ny diskursanalysemodel, som kan indfange ovenstående refleksioner. En diskurs kan defineres som en bestemt måde at tale om et fænomen på (Jørgensen & Philips 1999:9), og denne model koncentrerer sig altså om kombinationen af teorier, der kan bidrage

Siger de noget?

i en analysesituation, hvor formålet er at undersøge en diskurs. Modellen er inspireret af den åbenhed i forhold til teorier og analyseredskaber, som også ses i Faircloughs kritiske diskursanalyse (1992). Heri skinner min multiperspektiviske tilgang samtidigt igennem ved ikke at favorisere enkelte teorier, men derimod at følge pragmatismens tilgang om at bruge de analyseredskaber, som kan give de bedste svar i hver enkelt analysesituation. Dermed skal modellen ses som en ny måde at sammentænke den traditionelle niveaupdeling på, samtidigt med at den åbner op for muligheden for at sammenkoble flere forskellige teorikomplekser, hvorfra man benytter flere forskellige analyseredskaber. Formålet med analysemodellen er, at den, når den bruges godt, kan transformere viden fra data til et dybere kvalitativt vidensniveau.

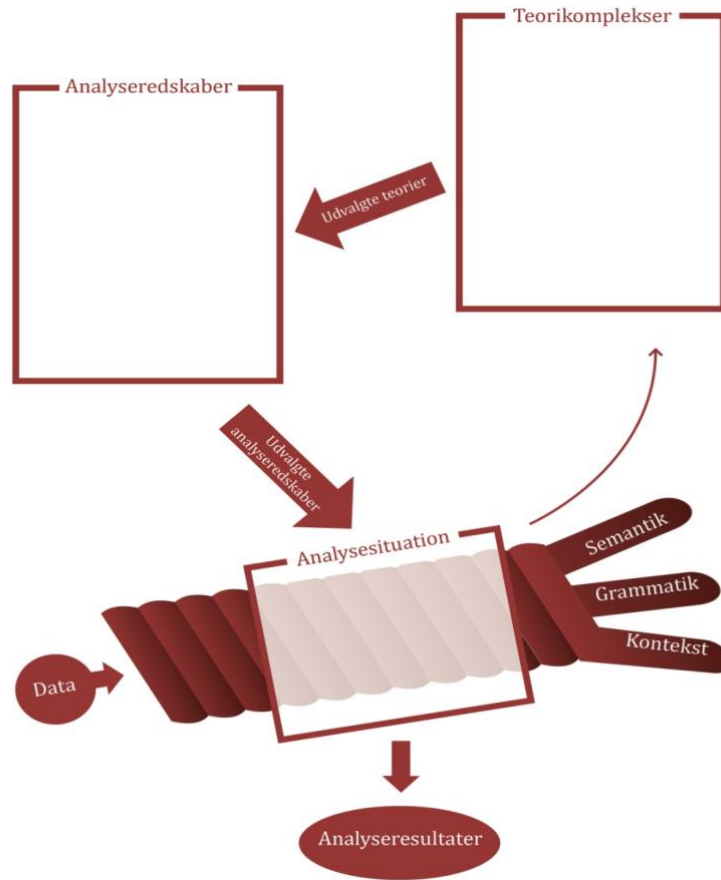
I stedet for inddelingen i tre adskilte niveauer, hvor det semantiske niveau for eksempel er placeret på et højere niveau end det grammatiske niveau, vil analysen i denne nye diskursanalysemodel i stedet være sammenflettet i forhold til de tre traditionelle niveauer, hvilket illustreres gennem det sammenflettede tov i modellen. Af praktiske årsager har jeg valgt at benytte samme begreber som i den traditionelle lingvistik, men jeg vil ikke lade de tre begreber *grammatik*, *semantik* og *kontekst* betegne tre forskellige niveauer. I stedet skal brugen af de tre begreber klargøre, at der i analysen stadig arbejdes inden for helheden af disse tre elementer. Dog kan de hverken opdeles eller adskilles fra hinanden. Den nye diskursanalysemodel skal klargøre, at alle elementerne i den klassiske niveaupdeling stadig eksisterer i den nye model, men at de ikke skal tænkes hver for sig. Pointen er nemlig, at det ikke er muligt eller ønskværdigt at lave en klar inddeling, og at ingen af de tre trin af analysen hverken kan udelades, stå alene eller har højere rang end de andre. Dette medfører, at det ikke giver mening at forsøge at klargøre, hvilken del af analysen man befinder sig på med de enkelte analyseredskaber, man bruger.

Arbejdet med denne nye diskursanalysemodel starter med en udvælgelse af nogle relevante teorikomplekser, hvorfra det derefter er muligt at udvælge nogle relevante analyseredskaber til analysesituationen. Udvælgelsen af forskellige teorier og analyseredskaber er dog ikke en lineær proces men derimod en cirkulær proces, hvor det er muligt at gå tilbage og udvælge nye eller flere teorier og analyseredskaber, hvis dette vil gavne det endelige analyseresultat.

Den helt overordnede nye diskursanalysemodel er visualiseret i model 2 nedenfor, hvorimod model 3 viser den udfyldte model i forhold til, hvordan jeg bruger den i denne artikel.

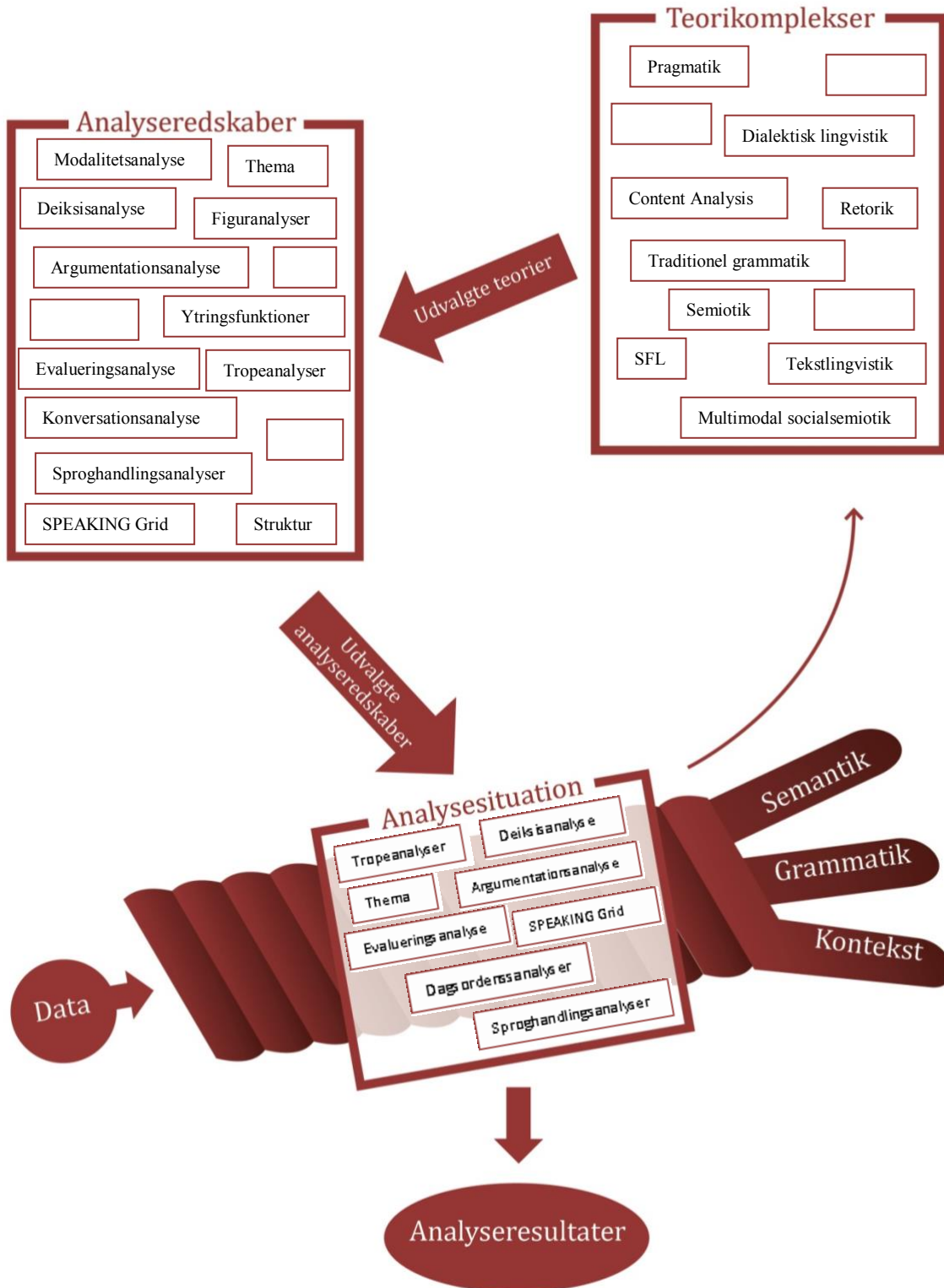

Model 2: Ny diskursanalysemodel

Siger de noget?

Model 3: Min brug af den nye diskursanalysemodel

Som det kan ses i ovenstående analysemodel, har jeg valgt at bygge denne analyse af statsministerens nytårstale på tre teorikomplekser (pragmatik, retorik og systemisk funktionel lingvistik), hvorfor jeg har valgt forskellige analyseredskaber, som alle bidrager til min samlede konklusion omkring nytårstalens funktioner i vores samfund.

Vurdering af undersøgelsens gyldighed

Grundet min multiperspektiviske tilgang er det ikke muligt at validere denne undersøgelse ud fra en enkelt tilgangs metodekriterier. Derimod vil jeg argumentere for, at undersøgelsen kan godkendes videnskabeligt, fordi de metoder, jeg bruger hver for sig, bliver accepteret som videnskabelige. Ved at arbejde metaforisk bygger jeg gennem mit multiperspektiviske arbejde bro mellem de forskellige retninger, jeg benytter, og herudfra kan kombinationen af dem godkendes videnskabeligt (Nielsen 2016:25).

Transparens er det eneste metodekriterium, som alle videnskabsteoretiske tilgange kan blive enige om (Andersen et al. 2010:97). Mit udgangspunkt i den situationelle dialektiske videnskabsteori fordrer, at blandt andet refleksivitet og transparens er i særligt fokus (Dupont & Troelsdatter 2017:22). Refleksiviteten fremtræder både i diskussionen og vurderingen af de forskellige brugte teorier, men også i tilgangen til mine analyseresultater, ved at jeg er meget opmærksom på kompleksiteten i resultaterne. Dette styrker samtidigt undersøgelsens troværdighed og interne validitet. Transparensen fremkommer ved, at jeg gennem artiklen tydeligt ekspliciterer mine procedurer.

Da jeg som sagt ikke kan validere undersøgelsen ud fra et enkelt paradigmes forskningskriterier, ser jeg i stedet på, hvilke sandhedskriterier de medtagede retninger har. Fælles for pragmatikken, retorikken og SFL er, at de alle på sin vis tager udgangspunkt i teksten, fordi teksten ses som sandheden og stedet, hvor man i sidste ende skal kunne finde dokumentationen for alle sine resultater (Nielsen 2016:25f).

Som med al multiperspektivisk arbejde er resultatet af denne undersøgelse et udtryk for et øjebliksbillede, og under andre omstændigheder ville undersøgelsen muligvis se anderledes ud (Dupont & Troelsdatter 2017:25).

Nytårstalens grundlæggende forudsætninger

I besvarelsen af hvilke funktioner statsministerens nytårstale har i det 21. århundrede, er det nærliggende at starte med en analyse af hvilke grundlæggende forudsætninger, der gør sig gældende, når der er tale om en statsministernytårstale. Helt overordnet kan man med Searles (1969) sproghandlingsteori definere det at holde en nytårstale som en deklarativ sproghandling, da den i mange henseender er meget ritualiseret.

En analyse af den generelle kommunikationssituation kan sige noget om de forudsætninger, som nytårstalen generelt bliver holdt under, hvilket påvirker den enkelte nytårstale. Her vil jeg altså ikke lave en analyse af kommunikationssituationen for hver enkelt nytårstale, men i stedet lave en mere overordnet analyse, som beskriver forholdene, der kendetegner afholdelsen af nytårstalen som en institution.

Den amerikanske sociolingvist Dell Hymes har udviklet en heuristik til analyse af en kommunikationssituation, som bliver kaldt *the SPEAKING Grid model* (Hymes 1974:45ff). Hvert bogstav i modellen (S-P-E-A-K-I-N-G) repræsenterer vigtige aspekter af kommunikationssituationen, som er afgørende at analysere for at forstå statsministerens nytårstale som et fænomen. Modellen sikrer, at man kommer bredt rundt om situationen, men den siger ikke noget om, hvornår hver del er beskrevet tilstrækkeligt eller dybdegående nok, hvilket stiller store krav til analytikerens formåen. Ydermere vil enkelte dele af modellen være mere relevante end andre i denne sammenhæng, og derfor vil jeg lægge mere vægt på disse.

Settingen for statsministerens nytårstale ligger helt fast og er det samme år efter år. Formen på nytårstalen gør, at den fungerer som et kvarters enetale, men med til situationen omkring nytårstalen i det 21. århundrede hører dog også, at der forud for nytårstalen er et studie med politiske eksperter og kommentatorer, der taler om nytårstalen, ligesom de bagefter vurderer talen. I denne sammenhæng får oppositionen og regeringspartnerne som oftest også mulighed for at kommentere statsministerens tale (Redington 2016). Dette store setup omkring nytårstalen har en betydning for, hvordan talen modtages og fortolkes, men dette forhold vil ikke blive analyseret i denne sammenhæng, da det ligger udenfor datamaterialets rammer. Her er det blot relevant at nævne, at selvom statsministerens nytårstale har form som et kvarters enetale til befolkningen, så er der forhold omkring kommunikationssituationen, som udvider denne 'setting scene'.

I forhold til deltagerne i kommunikationssituationen har nytårstalen en tydelig afsender, som selvfølgelig er den siddende statsminister. Han eller hun fungerer dog også både som partileder og

regeringsleder, så på den måde kan både statsministerens parti og den samlede regering også ses som medafsendere af nytårstalen.

Modtageren af nytårstalen er potentielt hele den danske befolkning. Det er dog ikke hele den danske befolkning, der ser statsministerens nytårstale, og dem, der ser nytårstalen, kan også underopdeles i mange forskellige grupper. Der er for eksempel folk over 18 år med stemmeret, som enten kan være for eller imod den siddende statsminister, der er unge og børn under 18 år uden stemmeret, indvandrere uden stemmeret, erhvervsdrivende, politiske samarbejdspartnere, politiske modstandere og politiske kommentatorer. Alle disse grupper indgår i den samlede modtagergruppe, men de har ikke de samme forudsætninger, når de modtager talen, og de har heller ikke de samme ønsker for talens indhold.

Grundet modtagergruppens store differentiering er det svært for statsministeren at gøre alle tilfredse, hvilket gør nytårstalen til en svær og kompliceret kommunikationssituation.

Nytårstalen har tradition for at være den store årlige politiske tv-tale, og den når ud til rigtig mange danskere. Talen har flere forskellige mål, men den berører blandt andet landets politiske situation og udstikker en politisk kurs for det kommende år. Dette mål kan betegnes som den politiske dimension af statsministerens nytårstale. Samtidigt har talen også et mål om, at statsministeren i rollen som statsleder skal fortolke og fremhæve danske værdier som demokrati, frihed og menneskerettigheder. Ved at have fokus på dette viderefører statsministeren en fælles fortælling om det danske samfund. Derfor er det andet mål i statsministerens nytårstale at have en samlende funktion og at fremstille sig selv som en værdig statsmand. I udførelsen af dette mål hæver statsministeren sig over de traditionelle partiskel og fremhæver i stedet det danske demokratis samarbejdsevner. Når statsministeren gør status over det forgangne år, er målet blandt andet at skabe en følelse af fællesskab og en fælles fortid hos modtagerne (Danmarkshistorien 2017). Dette mål om at samle nationen har en tydelig historisk forankring, som leder os helt tilbage til de første nytårstaler af Thorvald Stauning. Her var målet at samle nationen under Besættelsen, og derfor var der særligt fokus på de værdier, Danmark bygger på (Mellbin & Mellbin 2011:12).

Statsministerens nytårstale har mange lighedspunkter med dronningens nytårstale, men den adskiller sig ved ofte at være mere realpolitisk og handlingsorienteret (Danmarkshistorien 2017). Her er det tydeligt, hvordan statsministerens nytårstale både trækker på elementer fra lejlighedstalen og den politiske tale, hvorimod dronningens nytårstale er en meget mere ren lejlighedstale. Statsministerens nytårstale har nemlig også en politisk dimension, fordi statsministeren som regeringsleder bruger nytårstalen til at fremføre eller forsvare sine politiske visioner. Dette gøres dog

Siger de noget?

ikke på en traditionel politisk skarp måde grundet normerne omkring nytårstalen, som jeg vil beskrive nærmere nedenfor. Den politiske dimension i nytårstalen kommer nærmere til udtryk gennem den ideologi, statsministeren har med sig, hvor særlige politiske budskaber og visioner er mere naturlige end andre.

I analyserne ser vi dog, hvordan der er stor forskel på, hvor meget statsministeren i de enkelte nytårstaler lægger vægt på de forskellige typer af mål, der findes i nytårstalen.

Statsministerens adfærd i forbindelse med nytårstalen er næsten altid den samme. Under selve talen sidder han eller hun ved et skrivebord med talen nedskrevet på papir foran sig. Statsministeren gør meget ud af at kigge ind i kameraet i forsøget på at holde en nærværende tale til hele befolkningen.

Tonen i nytårstalen er derimod sværere at beskrive generelt, da denne afhænger af landets situation omkring taleafholdelsen. Som oftest er tonen forholdsvist neutral men positiv, og i gode tider hælder den måske noget mere mod begejstring, hvorimod statsministeren i krisetider anlægger en mere alvorlig tone. Nytårstalen fra 2005, som omhandlede tsunamikatastrofen i Sydøstasien, er et eksempel på, at statsministeren også kan anlægge en bedrøvet tone i nytårstalen.

Nytårstalen bliver påvirket af, at der er mange normer omkring den. I denne sammenhæng er det interessant at se på, hvilke roller statsministeren indtager, når nytårstalen holdes. Erving Goffmann har beskæftiget sig meget med roller, og hans forskning centrerer sig om den teatermetafor for menneskers ageren, han selv udvikler (Goffmann 1959).

For det første indtager statsministeren en overordnet statsministerrolle. Goffmann beskriver, hvordan man, når man spiller en rolle, implicit beder publikum om at tage én seriøst som den rolle, man spiller, og derfor skal befolkningen finde den siddende statsminister troværdig i rollen (ibid.:17).

Udover at skulle udfylde rollen som statsminister, har nytårstalen også indbygget to underordnede roller. Disse to forskellige roller hænger desuden tæt sammen med de forskellige overordnede mål, som nytårstalen har, som er beskrevet ovenfor. Den ene rolle er ”statsmandsrollen”, hvor statsministeren skal optræde som hele nationens leder. Her er det vigtigt, at statsministeren formår at samle den danske befolkning og tale til alle danskere og ikke kun dem, der er enige med ham eller hende. Heri ligger der også en norm om, at statsministeren ikke åbenlyst og direkte kritiserer oppositionen, da normen her er at forsøge at være en samlende leder. Denne norm hænger også sammen med, at nytårstalen er en helt særlig platform, som kun landets siddende statsminister har til rådighed. Dermed handler det også om at have respekt for embedet og den institution, som nytårstalen

er. Derfor er den siddende statsminister meget opmærksom på at overholde denne helt grundlæggende norm for nytårstalen (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1).

Den anden rolle, som skal udfyldes i nytårstalen, er en ”politisk lederrolle”, hvor statsministeren lægger sine politiske visioner frem. Her gælder der dog den samme norm, som er beskrevet ovenfor, hvor statsministeren ikke direkte kritiserer oppositionen, som han eller hun ellers ofte ville gøre i en anden politisk tale. Der ses dog eksempler på, hvordan statsministeren i nogle tilfælde alligevel kritiserer oppositionen eller den tidligere regering implicit i nytårstalen.

I tilknytning til den politiske lederrolle er der i nytårstalen også en norm om, at der ikke lægges meget snævre politiske interesser frem, og at statsministerens kernevælgere ikke forfordes i nytårstalen. Det politiske fokus i nytårstalen skal handle om, hvilken politik der er bedst for den samlede danske befolkning. Denne norm skyldes blandt andet, at det for eksempel kun er statsministeren og ikke også oppositionslederen, der har mulighed for at holde en nytårstale til hele befolkningen. Analyserne har dog vist, hvordan denne norm i nogle tilfælde kan gradbøjes, så mere snævre interesser kan tilgodeses i nytårstalen.

Nytårstalen er for det første en mundtlig genre, men derudover indgår den i en form for genrekombination mellem en politisk tale og en lejlighedstale. I beskrivelsen af nytårstalen som en distinkt genre er det relevant at se på, hvilke obligatoriske semantiske trin en nytårstale indeholder, og dette kan en systemisk funktionel Makrothemaanalyse hjælpe med at finde frem til.

I SFL arbejder man med Themaanalyser på flere forskellige niveauer. Halliday beskriver, hvordan det kan være gavnligt at starte en tekstanalyse med en Themaanalyse, fordi denne analyse er med til at åbne teksten op (Halliday & Matthiessen 2004). Andersen og Smedegaard beskriver, hvordan der kan laves Themaanalyser på tre forskellige niveauer; Hyperthema på tekstplan, Makrothema på deltekstplan og leksikogrammatisk Thema på sætningsplan (Andersen & Smedegaard 2005:297ff)¹. Ofte kan det være gavnligt at starte en tekstanalyse med at definere Hyperthemaet, men dette giver ikke mening i denne sammenhæng, da nytårstalerne ikke har en samlet overordnet overskrift og en samlet konklusion, ligesom en avisartikel for eksempel har (ibid.:306). Nytårstalerne består nærmere af flere delafsnit, som følger efter hinanden, og derfor er det i denne sammenhæng mest relevant at lave en analyse af Makrothemaerne i nytårstalerne. Makrothemaanalyserne har ført til, at jeg kan

---

¹ Der er en fejl i begrebsdefinitionen i Andersen og Smedegaards bog fra 2005. Her byttes der på side 303 og frem rundt på begreberne om Hyperthema og Makrothema, hvilket man skal være opmærksom på i brugen af dem. Her følges dog den intendede definition, hvor Hyperthemaet refererer til hele tekstens Thema og Makrothemaerne refererer til deltekstthemaerne.

Siger de noget?

tilføje et element om obligatoriske semantiske trin til min beskrivelse af nytårstalen som genre. Det handler om, hvilke obligatoriske semantiske trin en nytårstale skal indeholde, for at den passer ind i genren for en statsministers nytårstale i det 21. århundrede (Andersen & Smedegaard 2005:302).

Genrer giver os muligheden for at reducere kompleksiteten og opdele verden i et antal overskuelige kasser. En genrebeskrivelse af nytårstalen kan derfor hjælpe til, at vi bedre kan forstå statsministerens nytårstale. Bevidstheden om nytårstalernes genre har vi blandt andet lært gennem historien, det vil sige kulturelle og sociale erfaringer med nytårstaler, vi før har hørt (Swales 1993).

Makrothemaanalysen har ført til, at jeg kan identificere følgende fem obligatoriske semantiske trin for en statsministernytårstale:

Obligatorisk semantisk trin	Eksempel på udtalelse
Indledende hilsen	"Godaften!"
Tak til danskerne, der yder en indsats ude i verden	"Tak til alle danske kvinder og mænd i politiet og forsvaret. Herhjemme og derude. I passer på Danmark!" (2016LL)
Vurdering af landets nuværende tilstand	"Det går bedre i Danmark end nogensinde." (2007AF)
Vurdering af de forestående udfordringer	"Vi skal kompromisløst bekæmpe terrorismen." (2002AF)
Afsluttende hilsen	"Godt nytår!"

*Bortset fra den indledende og afsluttende hilsen er der ikke en bestemt rækkefølge for de obligatoriske semantiske trin, da rækkefølgen er forskellig fra nytårstale til nytårstale.

I forhold til det trin, hvor statsministeren takker de danskere, der yder en indsats ude i verden, kan det diskuteres, hvorvidt det er obligatorisk eller ej. Poul Nyrup gør ikke brug af dette trin i sine to nytårstaler (2000 og 2001), men dette kan forklares ud fra konteksten for disse to nytårstaler, da Danmark ikke på samme måde var i krig i disse år. Derudover er globaliseringen også begyndt at fylde mere og mere siden starten af dette årtusinde, og i dag vil det være helt utænkeligt, at statsministeren ikke nævner de danskere, der gør en indsats ude i verden. Dette hænger også sammen med, at statsministeren føler et stort ansvar for de udsendte, og at dette punkt derfor er meget vigtigt at have med (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1). Jeg vil derfor argumentere for, at dette nu kan ses som et obligatorisk trin, da statsministeren ikke kun takker soldater i krig, men også danskere som

for eksempel nødhjælpsarbejdere, der gør andre indsatser ude i verden. Derfor er dette trin nu ikke afhængigt af, om Danmark er krig eller ej, men mere et spørgsmål om, at globaliseringen er kommet for at blive, og at statsministeren derfor ikke længere kan springe dette trin over. Teoretisk beskriver Fiske, hvordan en genre udvikler sig ved at blive modificeret hver gang et nyt eksempel på genren produceres (Fiske 1987:111). Hermed kan punktet, hvor statsministeren takker danskerne ude i verden, ses som en udvikling af nytårstalen som genre i det 21. århundrede.

Da jeg ikke analyserer andre statsministertaler eller bare andre politiske taler, er det i denne sammenhæng ikke muligt at beskrive, hvordan nytårstalen adskiller sig fra disse genrer. Her har det udelukkende været muligt at lave en beskrivelse og analyse af nytårstalen som genre.

Vigtigheden af statsministerens nytårstale

I det følgende vil jeg diskutere analyseresultaterne med henblik på at give en samlet besvarelse på, hvad nytårstalens funktioner er i det 21. århundrede, og hvordan dens fremtid bør se ud. For at kunne nuancere diskussionen, vil der i denne sammenhæng også blive inddraget nye perspektiver, som sammen med de sproglige analyser skal bidrage til en dybere forståelse af statsministerens nytårstale som en institution i det danske samfund. Diskussionen af, hvordan nytårstalens fremtid bør se ud, udspringer af en kommunikationsfaglig vurdering på baggrund af analysens resultater.

I forbindelse med bearbejdelsen af mine analyseresultater og besvarelsen af den samlede problemstilling har jeg lavet to uformelle interviews med en tidligere og en nuværende særlig rådgiver i Statsministeriet, som begge har bidraget med værdifulde og relevante perspektiver på, hvordan de ser nytårstalens funktioner og på, hvordan der arbejdes med nytårstalen i Statsministeriet.

Nytårstalen har flere funktioner

Som opsamling på de mange forskellige analyser vil jeg her diskutere resultaterne af de sproglige analyser af statsministrenes nytårstaler. Formålet er her generelt at karakterisere nytårstalen som et fænomen, der gør brug af forskellige sproglige virkemidler. Disse sproglige virkemidler gør nemlig, at nytårstalen udfylder nogle særlige funktioner i vores samfund.

Sprogstilen i nytårstalen udgør en vigtig komponent i forhold til, hvordan nytårstalen opfattes af modtageren, og hvordan den fungerer i kommunikationssituationen. Analysen har vist, at nytårstalernes sprogstil bærer præg af at indeholde en del metaforer, men analysen viste også, at de fleste af dem kun er korte og ofte meget konventionelle metaforer. Nytårstalen er en helt særlig platform i dansk politik, hvor statsministeren har mulighed for at påvirke befolkningens syn på

Siger de noget?

forskellige emner gennem det, der siges i nytårstalen. Dette understøttes af Grabers pointe om, hvordan gennemslagskraften af politikernes sprogbrug øges af massemedierne, og herved kan politikerne gennem det, de siger, påvirke den generelle diskurs og være med til at forme offentlighedens holdninger (Graber 1981:197). Således har for eksempel en god brug af metaforer i nytårstalen potentiale til at skabe nye forståelsesrammer for modtagerne. I nytårstalen kunne metaforen med fordel bruges meget mere strategisk til at sætte forskellige samfundsmæssige forhold i et nyt lys for herigennem at udnytte den indbyggede funktion, som nytårstalen potentielt har i at være dagsordensfastsættende og meningsdannende. Denne funktion kan selvfølgelig udnyttes politisk til at overbevise befolkningen om at blive enig i statsministerens synspunkt på forskellige emner, men denne funktion kan også ses som værende samlende, fordi statsministeren gennem gode metaforer i nytårstalen kan skabe en fælles forståelsesramme med befolkningen, og på den måde styrkes den sammenhængsskabende fælles forståelsesramme i landet.

De sproglige analyser viste i relation til dette også, hvordan særlige eufemismer også er til stede i nytårstalen i italesættelsen af forskellige svære eller upopulære emner. Her bruges eufemismerne for eksempel til at italesætte Danmarks deltagelse i krig på en særlig måde, hvilket har til formål at skabe en fælles forståelsesramme i forhold til, hvorfor Danmark deltager i krig. Det er dog vigtigt at pointere, at brugen af eufemismer ikke er noget, der er særligt for nytårstalen i sig selv, men nærmere er noget, som generelt gør sig gældende i det politiske sprog i Danmark (Særlig rådgiver i Statsministeriet 2). Det ændrer dog ikke på, at statsministeren gennem dette sproglige virkemiddel forsøger at udnytte nytårstalens meningsdannende funktion.

Den meningsdannende funktion i nytårstalen er meget relevant for statsministeren, da der igennem nytårstalen ligesom arbejdes med grundholdningen til den siddende statsminister (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1). Analyserne viste, hvordan statsministrene gennem nytårstalerne ved indgangen til et valgår helt naturligt taler ind i en valgdiskurs, hvor de sætter fokus på regeringens gode arbejde, den gode generelle politiske fremgang under deres ledelse og i nogle tilfælde også på konkurrenternes svagheder. Her forsøger statsministeren at udnytte den meningsdannende funktion, som nytårstalen kan have, til at fremstille sig selv som den bedste leder af landet forud for et valg.

I relation til funktionen omkring at skabe en fælles forståelsesramme er argumentationsstilen i nytårstalen også særligt relevant. Generelt bærer argumentationsstilen i de 18 analyserede nytårstaler præg af at lægge klart størst fokus på tegn- og årsagsargumenter og intellektuel appel samt ikke at gøre ret meget brug af de fakultative elementer som for eksempel gendrivelse og rygdækning. I al argumentation er der naturligvis et ønske om at fremføre en så stærk argumentation som muligt, så

det herigennem er muligt at overbevise sine tilhørere om sine synspunkter. Nytårstalen er en enestående mulighed for statsministeren til at argumentere for sit syn på Danmarks nuværende situation og de forestående udfordringer samt deres løsningsmuligheder. Ved at have endnu mere fokus på argumentationen for de forskellige påstande i nytårstalen og ved at bruge de argumentationsstyrkende elementer som for eksempel rygdækning, vil statsministeren i højere grad kunne udnytte denne ”overbevisningsfunktion”, som nytårstalen kan have.

Kombinationen af deiksis- og evalueringsanalyserne viste, hvordan statsministeren i nytårstalen mest af alt har fokus på at fortælle de gode ting, regeringen gør for landet, og at samle alle politikere ved at tale positivt om dem som en samlet flok. Dette viser nytårstalens samlende funktion, og hvordan nytårstalen har en positiv effekt på stemningen mellem regeringen og oppositionen. I enkelte nytårstaler er der dog også eksempler på, at oppositionen eller den tidligere regering indirekte omtales negativt. Dette er med til at give nogle af nytårstalerne en mere politisk taktisk funktion, da der her trækkes nogle grænser imellem regering og opposition. Det er dog langt fra i alle nytårstaler, der kan findes eksempler på dette. De fleste nytårstaler har meget stort fokus på at samle politikerne og skabe en positiv stemning.

I denne samlende funktion, som nytårstalen har, lægger også en særlig rolle, som statsministeren indtager, når han eller hun holder nytårstalen. Samlet set bliver det gennem analysen tydeligt, hvordan det vigtigste mål for statsministeren er at fremstå som en samlende statsmand i nytårstalen. Det gør statsministeren ved at have klart størst fokus på sig selv som person og leder, og på at tale om politikerne som en samlet enhed. Prioriteringen og fokuset på at fremstå som en statsmand er den naturlige rolle for statsministeren at indtage i afholdelsen af nytårstalen, samtidigt med at det vurderes, at det er denne tilgang til talen, som statsministeren vil have størst gevinst af (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1). Det handler nemlig om at holde en sober tale og sørge for ikke at underminere den talerstol, man selv står på, hvilket statsministeren ville gøre, hvis han eller hun valgte at holde en meget klassisk partipolitisk tale (Særlig rådgiver i Statsministeriet 2).

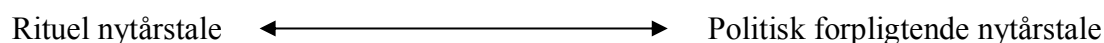
I relation til fokuset på at fremstå som en statsmand sætter statsministeren generelt kun få traditionelt ideologisk betonedede emner på dagsordenen. Disse er med til at vise statsministerens politiske udgangspunkt og skabe en sammenhæng til den partiledersrolle, som statsministeren også har, når befolkningen ser ham eller hende i mange andre situationer. Ifølge en særlig rådgiver i Statsministeriet er dette med til at vise statsministerens personlighed, og det sikrer, at nytårstalen ikke bliver helt politisk kønsløs (Særlig rådgiver i Statsministeriet 2). Det forholdsvist begrænsede fokus

Siger de noget?

på disse emner er dog med til at trække statsministeren mere over mod statsmandsrollen end den politiske lederrolle.

I denne sammenhæng viser analyseresultaterne også, at statsministerens nytårstale kan have forskellige funktioner fra år til år, hvor det ene år er muligt at holde en meget konsensusøgende tale, som ikke forpligter statsministeren på det store i fremtiden, hvorimod statsministeren et andet år kan vælge at være mere politisk og bruge nytårstalen til at sætte en retning for sit fremtidige arbejde ved at have flere forpligtende udtalelser gemt i talen. Ud fra det kan nytårstalens funktion nemlig enten hælde imod at være et tomt ritual eller være politisk forpligtende. Denne prioritering kan visualiseres gennem forskellige placeringer på nedenstående kontinuum.

Figur 1: Forskellen mellem en rituel eller en politisk forpligtende nytårstale

Nytårstalen udfylder forskellige funktioner alt efter hvilken ende af kontinuummet, den hælder imod. Det er dog her vigtigt at pointere, at en nytårstale med få politiske forpligtelser og stort fokus på statsmandsrollen ikke er en ”tom” og ligegyldig nytårstale. Der ligger nemlig en meget vigtig funktion både for samfundet og for statsministeren selv i den rituelle nytårstale som en form for statsmandstale (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1).

Indledningsvist beskrev jeg, hvordan mange vil mene, at en tale, hvor statsministeren ikke tydeligt forpligter sig politisk på ting i fremtiden, er en ligegyldig tale (Kock & Nielsen 2016:415ff). Ud fra ovenstående diskussion vil jeg dog klart anfægte at kalde den rituelle nytårstale for ligegyldig. Jeg vil nemlig argumentere for, at en rituel nytårstale har en lige så vigtig funktion i vores samfund som en politisk meget forpligtende nytårstale. Den udfylder blot en mere samlende funktion og tydeliggør nytårstalens fokus på lejlighedstalegenren.

I ovenstående diskussion af resultaterne af de sproglige analyser, er det blevet klart, hvordan nytårstalen udfylder mange forskellige funktioner både for statsministeren og for Danmark som samfund. Disse funktioner udfyldes både gennem nytårstalen som institution og gennem de præcise sproglige virkemidler, som statsministeren gør brug af i nytårstalen.

Analyserne og diskussionen har vist, hvordan nytårstalen udgør en helt særlig platform, som kan have en meningsskabende og dagsordensfastsættende funktion, som blandt andet gennem metaforer, eufemismer og positive evalueringer kan være med til at skabe særlige forståelsesrammer. Derudover

kan der ligge en form for overbevisningsfunktion i nytårstalen, som opnås gennem god og saglig argumentation. Nytårstalen viser sig at have en klart samlende funktion, hvor statsministeren har meget stort fokus på at fremstå som en statsmand igennem det, han eller hun siger i nytårstalen. I en form for modsætning til dette kan nytårstalen også have en politisk funktion ved for eksempel at indeholde en indirekte negativ omtale af oppositionen, hvilket i høj grad fungerer som en politisk taktisk manøvre. Endeligt kan nytårstalen hælde mod at være en meget rituel tale uden de store forpligtelser, eller den kan hælde mod at være en mere politisk forpligtende tale, hvilket er et valg statsministeren skal tage før afholdelsen af hver enkelt nytårstale i forhold til, hvilken funktion han eller hun ønsker at udfylde.

Effekten af nytårstalen

I besvarelsen af hvilke funktioner statsministerens nytårstale har i det 21. århundrede, er det også meget relevant at diskutere nytårstalens effekt. Det er imidlertid meget vanskeligt at konkludere noget endeligt omkring effekten af nytårstalen, da der kan være mange forskellige effekter, som måles på mange forskellige måder. Her vil jeg dog diskutere nogle udvalgte effektmål, som har betydning for nytårstalens funktion i det 21. århundrede.

Statsministerens mulighed for at afholde en nytårstale til befolkningen ses som den mest effektive kommunikationskanal i dansk politik. Udover at udskrive folketingsvalg er nytårstalen nemlig det mest potente våben, en statsminister har (Redington 2016), og et våben som konkurrenterne ikke har. Grunden til at nytårstalen er noget helt særligt, er dens høje seertal. I dette årtusinde har tv-seertallet ligget mellem 1,4 og 2,3 millioner danskere (TNS Gallup), hvilket er tal som altså ikke regner radiolytterne og de danskere, der ser nytårstalen via nettet, med. De høje seertal og det, at danskerne værdsætter at følge med i det politiske liv, specielt når politikerne gør sig umage, gør nytårstalen til et vigtigt fænomen (Redington 2016). Det er nemlig afgørende for nytårstalens funktion, at den når ud til så mange danskere som muligt. Grundet nytårstalens form rummer den en helt anden eftertænkksomhed, end politisk kommunikation ellers gør i det 21. århundrede. Dette er statsministeren meget opmærksom på, og derfor lægges der også ekstremt mange tanker bag nytårstalen, hvor intet der siges er tilfældigt (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1 og 2). Her ses det altså, hvordan en del af nytårstalens effekt fremkommer gennem dens meningsskabende funktion.

En anden måde at måle nytårstalens effekt på er ved at se på meningsmålinger lige før og lige efter nytårstalens afholdelse. Herudfra er det muligt at måle, om nytårstalen har nogen reel politisk

Siger de noget?

funktion i at flytte stemmer. Der laves månedlige politiske meningsmålinger i Danmark, og ved at sammenligne meningsmålinger fra december og januar kan man få en indikation af, om nytårstalen kan være med til at flytte stemmer. Her skal det dog pointeres, at det ikke måles, om en eventuel ændring direkte skyldes nytårstalen, eller om andre faktorer er bestemmende herfor. I skemaet nedenfor ses meningsmålinger af den siddende statsministers parti fra før og efter statsministerens nytårstale i de 18 analyserede år.

Årstal	December	Januar	Ændring i %-point
2000	26,1	25,2	-0,9
2001	27,1	28,6	1,5
2002	33,2	33,4	0,2
2003	33,1	34,3	1,2
2004	28,9	29,4	0,5
2005	32,4	31,5	-0,9
2006	27,5	28,3	0,8
2007	27,0	26,4	-0,6
2008	28,0	26,9	-1,1
2009	25,0	25,5	0,5
2010	24,5	23,7	-0,8
2011	21,3	24,6	3,3*
2012	21,8	23,1	1,3
2013	23,1	20,5	-2,6
2014	22,7	23,8	1,1
2015	21,4	22,8	1,4
2016	19,4	18,5	-0,9
2017	17,8	20,0	2,2

Kilde: TNS Gallup. TNS Gallups politiske index er baseret på telefoninterview med et repræsentativt udsnit af vælgere. De største partier har en statistisk usikkerhed på ca. ± 3 procentpoint.

Tallene fra meningsmålingerne viser, at nytårstalen i langt de fleste tilfælde ikke ændrer tilslutningen til statsministerens parti signifikant. Grundet måleusikkerheden er der faktisk kun et eksempel, hvor nytårstalen kan siges at have rykket ved befolkningens politiske ståsted, og det er Lars Løkkes efterlønstale fra 2011. Her ses nemlig en signifikant fremgang i meningsmålingerne. Som det også

har været tilfældet med en del af de andre analyser falder nytårstalen fra 2011 altså også her uden for det generelle mønster for nytårstalerne i det 21. århundrede. Det viser dog, at nytårstalen har potentiale til at rykke stemmer, hvis den udnyttes til at fremføre et meget klart politisk budskab.

Det generelle mønster er dog, at nytårstalen ikke i sig selv flytter stemmer i befolkningen. Det kan dog diskuteres, om nytårstalen i det lange løb kan være med til at flytte stemmer, idet den kan være med til at rokke ved grundholdningen til statsministeren. Ifølge en særlig rådgiver i Statsministeriet arbejdes der nemlig meget med statsministerens image som statsmand i nytårstalen, da det er her, man ser den største gevinst (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1). Nytårstalen som platform er nemlig ideel til at iscenesætte statsministeren både som leder og som person, og hermed har den en klar funktion i at fremstille statsministeren som en statsmand. Denne effekt er dog meget svær at måle, men ifølge den tidligere rådgiver er det altså dette, der oftest er det primære fokus i statsministerens nytårstale.

Nytårstalens berettigelse

På baggrund af de forskellige funktioner, som kan defineres, i nytårstalen, er det interessant at diskutere nytårstalens berettigelse som en institution i det danske samfund, og dernæst er det også interessant at diskutere nytårstalens fremtid i det 21. århundrede.

Analyserne har vist, hvor komplekst et kommunikationsprodukt en statsministernytårstale er, og hvor kompleks en kommunikationssituation den skal fungere i. Den pragmatiske analyse af kommunikationssituationen viste overordnet både, at en statsministernytårstale har forskellige mål, og at statsministeren skal udfylde forskellige roller i afholdelsen af nytårstalen. De mere sprognære analyser viste herefter, hvordan disse forskellige mål og roller kommer til udtryk i sproget i nytårstalerne.

Analyserne har dermed vist, at nytårstalen ikke blot udfylder én funktion, men at den derimod har flere funktioner i vores samfund.

Man kan argumentere for, at nogle af nytårstalens forskellige funktioner er paradoksalt forbundne, da en funktion for eksempel er samlende, og en anden er politisk opdelende. Den situationelle dialektiske videnskabsteori, som blandt andet danner udgangspunkt for denne undersøgelse, er inspireret af paradoksteori (Dupont & Troelsdatter 2017:10ff). Smith og Lewis beskriver, hvordan man kan se paradokser som noget vedvarende i komplekse systemer, og hvordan paradokser faktisk kan blive gavnlige og magtfulde, hvis de tæmmes (Smith & Lewis 2011:395). For at tæmme de

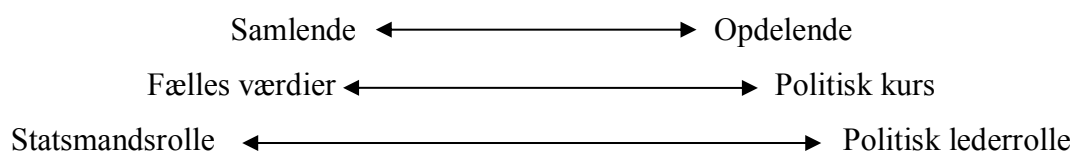
Siger de noget?

paradoksforbundne funktioner i nytårstalen, skal man arbejde med strategier, der kan støtte de modstridende funktioner på samme tid (ibid.:396). Dette betyder, at statsministeren gennem det, der siges i nytårstalen, skal have strategisk fokus på for eksempel både at opfylde den samlende og den mere politiske funktion.

Disse to funktioner har et modsætningsfyldt forhold og kan derfor placeres i hver deres ende af et kontinuum i forhold til hvilke mål, som nytårstalen skal opfylde. På den ene side skal statsministeren fremhæve de værdier, det danske samfund bygger på og danskernes stærke fællesskab, hvilket giver nytårstalen en samlende funktion i befolkningen. På den anden side er et af målene for nytårstalen dog også, at statsministeren skal udstikke den politiske kurs for den kommende tid, og denne funktion vil i mange tilfælde være opdelende, da ikke alle i befolkningen vil være enige i denne politik.

Nedenfor ses det, hvordan de grundlæggende mål for nytårstalen er paradoksalt forbundne, og hvordan de kan opstilles som forskellige kontinuummer, som statsministeren skal bevæge sig på i afholdelsen af nytårstalen.

Figur 2: Målenes paradoksale forhold

Ovenstående illustration tydeliggør, hvordan statsministeren er nødt til at bevæge sig på kontinuummerne i løbet af nytårstalen for at kunne opfylde begge mål i en enkelt nytårstale. Dermed ses det, hvordan der er nødt til at være en form for dialektisk vekselvirkning i hver enkelt nytårstale, for at den opfylder de forskellige mål for en statsministernytårstale (Smith & Lewis 2011:386f; Dupont & Troelsdatter 2017:13).

Det paradoksale forhold mellem nytårstalens mål gør dog også, at der vil være forskel på, hvor meget opfyldelsen af de enkelte mål vil fylde i talen. Analyserne har vist, at statsministeren altid har stort fokus på at udfylde statsmandsrollen og prioritere den samlende funktion i nytårstalen, men derudover er der altså mulighed for at supplere med nogle mere politiske aspekter, som virker opdelende. I hvor høj grad, dette forekommer, afhænger både af konteksten omkring den enkelte nytårstale, som for eksempel landets tilstand, men det handler også om, hvilken stil statsministeren ønsker at lægge i starten af året. Måske er ønsket at sætte noget meget politisk tungt på dagsordenen,

som for eksempel i 2011 med afskaffelsen af efterlønnen, eller måske er ønsket at samle nationen i en svær tid, som for eksempel i 2005 lige efter tsunamikatastrofen.

I denne sammenhæng er det interessant at diskutere, hvorvidt de modsatrettede mål for statsministerens nytårstale er med til at udviske dens betydning, fordi det er umuligt i en enkelt tale at udfylde begge mål helt. Argumentet for, at betydningen udviskes, vil være, at det ikke er muligt både at opfylde et mål om at være samlende og på samme tid opdelende, og derfor bliver nytårstalen ligegyldig, fordi den hverken er det ene eller det andet helt. Dette argument lægger sig op af en gammel måde at arbejde med paradokser på, hvor man så det som en nødvendighed at vælge mellem enten det ene eller det andet (Dupont & Troelsdatter 2017:11). Overfor dette argument kan der opstilles et modargument, som handler om, at statsministerens nytårstale er endnu mere vigtig for vores samfund netop på grund af de forskellige mål, som den opfylder. Dette argument lægger sig op af den mere moderne tilgang til paradokser, som jeg beskrev ovenfor, og derfor vil jeg tilslutte mig argumentet om, at paradokserne i nytårstalen er en styrke, når der arbejdes strategisk med dem (ibid.).

Jeg vil her argumentere for, at nytårstalens værdi skabes netop på grund af de forskellige mål, roller og funktioner, som nytårstalen udfylder i vores samfund. De forskellige og i nogle tilfælde modsatrettede funktioner er med til at give nytårstalen sin relevans og kant, fordi den kan mere end blot at være en lejlighedstale eller blot at være en politisk tale. Den kombinerer de to forskellige talegenrer og skaber værdi gennem de mange forskellige funktioner, den opfylder, og derfor har statsministerens nytårstale fortsat en berettigelse i Danmark mere end 75 år efter, den første statsministernytårstale blev afholdt.

Nytårstalens fremtid

På baggrund af ovenstående diskussion om nytårstalens berettigelse er det interessant også at diskutere nytårstalens fremtid.

Argumentet for nytårstalens berettigelse beror på, at den skaber værdi gennem sin klassiske form og stil, hvor der er fokus på opfyldelse af flere forskellige mål og funktioner, men hvor statsministerens fremtræden som hele landets leder er det vigtigste. På baggrund af dette er det essentielt, at nytårstalen bevarer sin klassiske stil, hvor statsmandsrollen fylder klart mest, og hvor der kun er små politiske hentydninger, der skiller den ene statsminister fra den anden.

I diskussionen af nytårstalens fremtid er det relevant at se på dens indflydelse på vores demokrati. Jeg har tidligere diskuteret dens effekt i forhold til at flytte stemmer, men her vil jeg diskutere hele

Siger de noget?

grundlaget for nytårstalen. Det særlige ved nytårstalen er, at det er en tale, som man kun får lov til at holde i kraft af, at man besidder embedet som landets statsminister. Men her er det relevant at stille spørgsmålet, om det egentlig er særligt demokratisk, at statsministeren har mulighed for at tale fra denne platform, når oppositionen ikke har? Igennem denne artikel er nytårstalens mange funktioner blevet klarlagt, og det er tydeligt, hvordan nytårstalen ikke kun har en samfundsmæssig funktion, men også en funktion som kan gavne statsministeren som landets leder. Statsministeren har mulighed for at fremsætte sig selv som en god statsleder, og denne mulighed har statsministerens udfordrer fra oppositionen altså ikke. Der kan argumenteres for, at dette ikke er rimeligt, og at statsministeren igennem nytårstalen får tildelt en form for udemokratisk fordel i forhold til sin modstander. På den anden side kan man argumentere for, at det netop er demokratisk, fordi statsministeren har et flertalsmandat, som har gjort ham eller hende fortjent til at få tildelt denne talerstol.

I denne sammenhæng kan man dog også diskutere, om det kunne være gavnligt, at oppositionens leder også fik en mulighed for at holde en tv-tale til befolkningen for på den måde at kunne vise sig selv som et godt alternativ til den siddende statsminister. Alt efter hvordan man forholder sig til førnævnte diskussion, kunne dette muligvis være et godt demokratisk initiativ, men der ligger nogle praktiske udfordringer i for eksempel at udpege oppositionens leder. Det kunne hurtigt blive til en diskussion om, hvorfor det ene parti eller den ene politiker skal have mere taletid end den anden i oppositionen (Redington 2016).

I relation til diskussionen omkring, hvorvidt nytårstalen skal trækkes mere eller mindre i en politisk retning, er det også interessant at diskutere forhold uden for statsministerens nytårstale. De høje seertal til nytårstalen tyder på, at danskerne faktisk er interesserede i den politiske debat og nyder at se politikerne gøre sig umage (Redington 2016). Dette kunne være et argument for, at man bør gøre flere af de politiske taler mere tilgængelige. Noa Redington foreslår for eksempel, at åbningsdebatten i folketinget kunne flyttes til om aftenen. Han argumenterer således:

”Flyt statsministerens åbningstale til kl. 20.00. Få DR og TV 2 til at sende den. Og lad så oppositionen udpege en fra deres midte til at give en replik kl. 21.00. Så skal I bare se politisk retorik, der bevæger danskerne, og som flytter stemmer.” (Redington 2016).

Som et alternativ kunne der laves politiske tv-debatter i løbet af året, som vi ellers kun ser, når der er folketingsvalg. Dette kunne potentielt øge befolkningens interesse for og adgang til det politiske landskab og gøre det hele mere folkeligt. På den måde kunne den politiske debat sættes mere i fokus

ved andre lejligheder, og nytårstalen kan få lov at beholde sin klassiske form som en lejlighedstale med et lille tvist af politisk indhold.

Drejebog for fremtidige nytårstaler

Som et produkt af hele denne undersøgelse vil jeg komme med forskellige anbefalinger til fremtidens nytårstaler. Disse anbefalinger har form som en drejebog, der angiver forskellige opmærksomhedspunkter i forhold til en statsministers nytårstale, og samtidigt angiver den også, hvordan man kan skrue op og ned for forskellige elementer med forskellige effekter til følge.

Udarbejdelsen af anbefalinger og en konkret drejebog hænger godt sammen med denne undersøgelses udgangspunkt i den situationelle dialektiske videnskabsteori. Heri pointeres det nemlig, hvordan teori og praksis fordrer hinanden, og hvordan det er muligt at bevæge sig på et kontinuum mellem teori og praksis (Dakwar et al. 2017:4ff). Denne artikel har haft et teoretisk fokus ved at analysere, beskrive og diskutere nytårstalens funktioner i det 21. århundrede. Samtidigt får den et praktisk produkt med denne drejebog, hvilket viser, hvordan den nyfundne teoretiske viden kan bruges i praksis.

I opstillingen af forskellige anbefalinger er det meget vigtigt at reflektere over, hvad bagsiden af disse anbefalinger kan være (ibid.:8). Først og fremmest er der en mulighed for, at nedenstående anbefalinger kan få fremtidens nytårstaler til i højere grad at ligne hinanden, og de enkelte nytårstaler kan hermed risikere at miste deres autenticitet. Her vil jeg dog argumentere imod dette, fordi nedenstående drejebog ikke giver et facit i forhold til, hvordan en nytårstale bliver bedst. I nogle tilfælde beskrives det i normative vendinger, hvordan udformningen af nytårstalen generelt kan blive bedre gennem arbejdet med sproglige værktøjer, men ellers er fokus mest på, hvilke elementer man kan skrue på, alt efter hvad den ønskede effekt med en specifik nytårstale er.

Herudover kan artiklens multiperspektiviske udgangspunkt både ses som en fordel for de nedenstående anbefalinger, men også som en form for begrænsning. Det multiperspektiviske udgangspunkt giver mulighed for at arbejde med mange forskellige aspekter, og i valget af denne undersøgelses analyseaspekter er der også fravalgt en masse andre. Disse til- og fravalg har en betydning for, hvilke elementer nedenstående anbefalinger fokuserer på, og med andre tilgange ville anbefalingerne sandsynligvis også se anderledes ud. Dette er dog et vilkår i al multiperspektivisk arbejde, og her ses det som en styrke, at anbefalingerne bygger på flere forskellige analysetilgange.

Forud for formuleringen af nytårstalen

Inden der tages fat på at formulere selve nytårstalen, bør man gøre sig helt klart, hvordan situationen omkring den specifikke nytårstale ser ud. I arbejdet med dette kan man for eksempel besvare følgende spørgsmål:

- Hvordan har landets tilstand været i det forgangne år?
- Hvilke emner har fyldt meget i samfundet i det forgangne år?
- Hvordan er den politiske stemning i landet?
- Hvordan er den politiske og folkelige opbakning til regeringen og den siddende statsminister?

Svarerne på disse spørgsmål har nemlig sammen med de overordnede kontekstforhold, som altid gør sig gældende omkring en nytårstale, stor betydning for, hvordan den specifikke nytårstale skal udformes. Med denne refleksion bliver det for eksempel klart, hvordan tonen skal være i nytårstalen, hvilke emner statsministeren skal sætte på dagsordenen, hvordan forholdet mellem regeringen og oppositionen skal vægtes, hvilken kombination af de forskellige roller, der vil være mest passende for statsministeren at spille, og hvordan statsministeren i nytårstalen skal balancere forholdet mellem at fortælle en god historie, opfordre befolkningen til særlige handlinger og forpligte sig selv for fremtiden.

I forhold til de mere generelle forhold i kommunikationssituationen, som altid er gældende omkring nytårstalen, bør man især være opmærksom på, at nytårstalen blandt andet grundet dens meget differentierede modtagergruppe er en meget kompleks kommunikationssituation. Her er det vigtigt, at statsministeren taler til hele landets befolkning og ikke kun til de vælgere, han eller hun er enig med.

Herudover skal statsministeren overveje, hvordan han eller hun vil tæmme nytårstalens indbyggede paradokser og vægte henholdsvis den samlende og den mere politisk opdelende funktion, og således hvordan vægtningen af statsmandsrollen skal være overfor brugen af den politiske lederrolle.

Endeligt er det vigtigt at forholde sig til nytårstalen som genre og at overveje, hvordan de obligatoriske semantiske trin for nytårstalen flettes godt sammen i den specifikke tale. Derudover er det altid vigtigt for statsministeren at overveje sit eget overordnede etos i forbindelse med afholdelsen af nytårstalen. Heri ligger også en overvejelse af den generelle stemning i samfundet overfor statsministeren og politikere generelt, da statsministeren for eksempel skal være opmærksom på, om en stigende politikerlede kan få indflydelse på nytårstalens modtagelse.

Valg i forbindelse med formuleringen af nytårstalen

Denne undersøgelse har haft fokus på at beskrive mange forskellige sproglige tendenser i statsministrenes nytårstaler fra det 21. århundrede. Ingen af analyserne har vist resultater, som er fuldkommen ens i alle nytårstalerne, hvilket er et argument for, at der arbejdes forskelligt med de forskellige elementer i hver enkelt nytårstale, og at det er muligt at skrue op og ned for forskellige virkemidler afhængigt af, hvilket udtryk man ønsker, at nytårstalen skal have.

Arbejdet med både den samlende og opdelende funktion

Som det blev beskrevet ovenfor, skal statsministeren forholde sig til, hvordan han eller hun vil vægte statsmandsrollen overfor den politiske lederrolle, og hvordan balancen i paradokset mellem den samlende og opdelende funktion skal være i nytårstalen.

I opfyldelsen af statsmandsrollen og den samlende funktion bør man gøre meget ud af at bruge personlige deiksismarkører, som henviser til alle politikerne som en samlet flok og bruge positive evalueringselementer i omtalen af den samlede politikerflok. Herudover kan der gennem personlige deiksismarkører, der henviser til statsministeren, også sættes fokus på hans eller hendes evner som statsleder ved at omtale dette med positive evalueringselementer. Endeligt er det i opfyldelsen af den samlende funktion vigtigt, at der ikke sættes for mange ideologisk betonedede emner på dagsordenen. Fokus skal være på emner, som kan karakteriseres som *tame problems*, og udviklingsvisioner som alle kan blive enige om er gode for landet.

I opfyldelsen af den politiske lederrolle og den mere opdelende funktion i nytårstalen kan man arbejde med, hvordan personlige deiksismarkører bruges til at fremhæve regeringens arbejde, og gennem positive evalueringselementer kan dette omtales i positive vendinger. Derudover kan personlige deiksismarkører, der henviser til oppositionen eller den tidligere regering, bruges i kombination med negative evalueringselementer for at tydeliggøre grænsen og forskellen mellem regeringen og oppositionen. I sammenhæng med dette kan der også sættes flere mere traditionelle ideologisk rettede emner på dagsordenen, hvilket også vil have en opdelende funktion, da der typisk er uenighed om disse.

Hermed ses det altså, hvordan de emner, der sættes på dagsordenen, og forskellige personlige deiksismarkører og evalueringselementer er med til at skabe både nytårstalens samlende og opdelende funktion og karakterisere statsministerens forskellige roller i nytårstalen. I udformningen af en

Siger de noget?

nytårstale skal man finde balancen mellem disse funktioner og roller, og afhængigt af den ønskede effekt kan der skrues op eller ned for den ene eller anden side.

I relation til de mange forskellige emner, som tages op i nytårstalen, er det her relevant at berøre, hvordan der kan arbejdes med sammenhængen i nytårstalen. Analyserne viste, at der generelt ikke var ret lange mønstre i Thema-udviklingen i nytårstalerne, men dette er noget, der med fordel kan arbejdes mere strategisk med for at få et bedre flow i nytårstalen. De enkelte sætningers Thema kan nemlig være en effektiv sproglig ressource til at skabe sammenhæng og udvikling i talen (Andersen & Smedegaard 2005:214). Således kan for eksempel Thema-gentagelse bruges til at fastholde et emne som fokus i talen, og et zigzag-mønster kan bruges til at udfolde talens fortælling (ibid.:214f).

Et strategisk arbejde med Thema-udviklingen i den enkelte nytårstale kan altså både være med til at skabe sammenhæng og flow, og samtidigt kan det også hjælpe med at integrere de obligatoriske semantiske trin, som skal indgå i nytårstalen. Punktet omkring at takke danskerne, der gør en indsats ude i verden, kan forekomme svært at blende ind i resten af talen, da det er lidt af en ”show stopper” (Særlig rådgiver i Statsministeriet 1), men her vil jeg argumentere for, at en god, strategisk brug af Thema-udviklingen for eksempel gennem et zigzag-mønster vil være et brugbart værktøj at arbejde med.

Arbejdet med den meningskabende funktion

I forhold til nytårstalens meningskabende funktion er arbejdet med brugen af metaforer i nytårstalen vigtigt. Mine analyser viste, at det er naturligt at gøre brug af metaforer i nytårstalen, men de viste også, at langt de fleste af de brugte metaforer er konventionelle og derfor har mistet en del af deres nyskabende effekt. I udformningen af en nytårstale bør man derfor være opmærksom på, hvordan man bruger metaforer og gerne prøve at udvikle nye og stærke metaforer, som kan være med til at sætte forskellige emner i et nyt lys for modtagerne og dermed bidrage til nytårstalens meningskabende funktion.

Udover metaforer kan eufemismer og dysfemismer også bruges til at omtale bestemte emner på en enten særlig positiv eller en særlig negativ måde. Gennem dette greb kan statsministeren nemlig påvirke befolkningens syn på særlige emner.

Herudover kan brugen af forskellige evalueringselementer også have en meningskabende funktion, og derfor er det vigtigt at have fokus på, hvordan disse bruges i hver enkelt nytårstale.

Under nytårstalens meningsskabende funktion er den fremførte argumentation i talen meget relevant, da argumentationens styrke har betydning for, hvor godt statsministeren kan overbevise modtagerne om sine teser. Analyserne viste, at der er stor forskel på, hvor velargumenterede påstandene i de enkelte nytårstaler er. Retorikken har indbygget et normativt element, hvor der er fokus på, hvordan man argumenterer godt, og disse pointer kan bruges i udformningen af statsministerens nytårstale. Generelt bør statsministeren nemlig have fokus på god argumentation i ønsket om at holde en succesfuld nytårstale (Jørgensen et al. 1994). Derfor er det i udformningen af nytårstalen vigtigt at have fokus på, at der skal gives belæg for de forskellige påstande i nytårstalen. Samtidigt vil en god brug af de argumentationsstyrkende elementer som rygdækning, gendrivelse og styrkemarkører kunne styrke statsministerens argumentation. Generelt er det mest almindeligt at bruge flest tegn- og årsagsargumenter i nytårstalen, men den samlede argumentation kan styrkes og varieres ved for eksempel at bruge autoritetsargumenter til at styrke en given påstand eller motivationsargumenter i inddragelsen af befolkningen.

Hermed ses det altså, hvordan et strategisk arbejde med metaforer, eufemismer og dysfemismer samt målrettet arbejde med argumentationen i nytårstalen kan styrke den i dens samlede udtryk og i dens meningsskabende funktion.

Arbejdet med både den rituelle og forpligtende funktion

Som det blev beskrevet ovenfor, skal statsministeren forholde sig til, hvordan han eller hun vil vægte paradokset mellem, at nytårstalen både er en meget rituel tale, og at den samtidigt skal udfylde en politisk forpligtende funktion, fordi den har et indbygget mål om, at statsministeren skal udstikke den politiske kurs for landet i nytårstalen.

I opfyldelsen af den rituelle funktion er der både fokus på at holde en tale, som er meget præget af at opfylde den samlende funktion, og at sætte statsministeren i statsmandsrollen. Sproghandlingsmæssigt er der i udfyldelsen af denne funktion fokus på repræsentativerne i nytårstalen, som er med til at skabe dens fortælling.

I opfyldelsen af den forpligtende funktion er der både fokus på, hvilke emner der sættes på dagsordenen, og på at gøre brug af kommissiver, som tydeligt forpligter statsministeren i fremtiden.

I udformningen af en nytårstale skal man finde balancen mellem de to ender på kontinuummet, og afhængigt af den ønskede effekt kan der skrues op eller ned for den ene eller anden side, så nytårstalen

Siger de noget?

i nogle dele får et meget rituelt udtryk, hvorimod den i andre dele får et mere forpligtende og ansvarstagende udtryk.

I forhold til statsministerens relation til befolkningen er det i nytårstalen muligt at gøre brug af flere eller færre ekspressiver eller direktiver. En øget brug af ekspressiver kan hjælpe med at tydeliggøre, at statsministeren henvender sig klart til befolkningen, og en øget brug af direktiver kan tydeliggøre befolkningens rolle i samfundet og i nytårstalen.

Endelig kan relationen til befolkningen bruges i nytårstalen ved indgangen til et valgår, hvor man for eksempel kan sætte stort fokus på at evaluere statsministerens lederskab positivt. Herved skabes en forbindelse til nytårstalens meningsskabende funktion og fokus på statsministerens statsmandsrolle.

Konklusion

Statsministerens nytårstale har været en fast tradition i Danmark i mere end 70 år og betragtes generelt som årets vigtigste tale i dansk politik. Nytårstalen har udviklet sig til at være en helt særlig institution i vores samfund, og netop derfor har det været interessant at undersøge dens forskellige funktioner både for samfundet og for statsministeren selv. Undersøgelsen af nytårstalens funktioner er en forudsætning for, at vi kan diskutere dens berettigelse og fremtid, hvilket er en essentiel diskussion i vores moderne demokrati.

I min undersøgelse har jeg haft et multiperspektivisk udgangspunkt, som har betydet, at jeg har valgt at kombinere forskellige teorier og metoder i forsøget på at kunne beskrive problemstillingen så nuanceret og alsidigt som muligt. I dette multiperspektiviske udgangspunkt har jeg argumenteret for, at der er brug for et nyt syn på den klassiske diskursanalyse, da jeg mener, at man ikke kan adskille den i de tre analyseniveauer, som det traditionelt gøres. Derfor har jeg i denne undersøgelse arbejdet ud fra en mere sammenflettet model, hvor der ikke skelnes mellem grammatik-, semantik- og kontekstniveauet, men hvor fokus har været på at udvælge forskellige og relevante analyseredskaber, der i kombination har kunnet belyse nytårstalens funktioner i det 21. århundrede.

Som udgangspunkt for analysen startede jeg med en pragmatisk analyse, som havde til formål at beskrive de grundlæggende forudsætninger omkring nytårstalen. Analysen viste, at der er mange forskellige forhold omkring nytårstalen, som har betydning for den. For eksempel holdes den altid samme sted og samme tidspunkt, og der er et fast setup omkring den, hvor der varmes op til den i et tv-studie, og hvor den efterfølgende kommenteres og evalueres af politiske kommentatorer og

politiske med- og modspillere. Analysen satte også fokus på, hvordan modtagergruppens store differentiering gør kommunikationssituationen omkring nytårstalen meget kompleks, ligesom de forskellige mål med nytårstalen, de obligatoriske semantiske trin og de forskellige roller, som statsministeren skal udfylde, også er med til at komplicere nytårstalen. Alt dette har vist sig at være grundlæggende forudsætninger for nytårstalen, som den enkelte statsminister er nødt til at agere i, når nytårstalen skal holdes.

I de resterende analyser gjorde jeg brug af forskellige analyseredskaber fra både pragmatikken, retorikken og den systemisk funktionelle lingvistik til at lave detaljerede tekstanalyser af nytårstalerne fra år 2000 til år 2017. Jeg har kombineret analyserne på kryds og tværs for at kunne belyse forskellige interessante emner omkring statsministerens nytårstale. For eksempel blev det tydeligt, hvordan der i det 21. århundrede er stor forskel på, hvor meget statsministeren forpligter sig for fremtiden i nytårstalen, hvor god sammenhæng, der er i de enkelte taler, og hvor godt der argumenteres for påstandene i nytårstalerne. Herudover så vi også, hvordan der altid gøres brug af metaforer i nytårstalen, men at der er forskel på i hvilket omfang. Som med meget andet politisk sprog gøres der i nytårstalen også brug af eufemismer til at italesætte svære emner, hvilket er med til at skabe en bestemt diskurs om for eksempel Danmarks deltagelse i krig. Derudover blev det klart, hvordan evalueringselementer og personlige deiksismarkører er med til at sætte fokus på forholdet mellem regeringen og oppositionen i nytårstalen og altså på den politiske stemning. Herunder var det tydeligt, hvordan statsministeren i nytårstalen ofte prøver at samle alle politikerne, og at der i mindre grad er fokus på at italesætte regeringens resultater og at omtale oppositionen på en dårlig måde, selvom der også ses en del eksempler på begge dele i de 18 nytårstaler. Statsmandsrollen blev desuden tydelig ved, at statsministeren ofte har meget fokus på at iscenesætte og italesætte sig selv som en rigtig god leder for landet. Generelt bliver der argumenteret sagligt for de mere politiske elementer i nytårstalen med et klart fokus på den intellektuelle appel, mens statsministeren udelader at sætte fokus på, hvem de enkelte politiske forslag for eksempel kommer til at ramme på en negativ måde, og derfor fremstilles de som samlede goder for hele befolkningen. I forhold til nytårstalens funktion op til folketingsvalg viste analysen, at statsministeren generelt ikke forpligter sig mere i nytårstaler ved indgangen til valgår, end han eller hun gør i andre nytårstaler. Samtidigt er det heller ikke kutyme at sætte flere klassiske ideologiske mærkesager på dagsordenen ved indgangen til et valgår. Der er i stedet fokus på at italesætte statsministeren som den bedste leder for landet.

Alle de gennemførte analyser har ført til, at jeg kan identificere en del forskellige funktioner, som nytårstalen udfylder i samfundet og for statsministeren. Disse funktioner udfyldes både gennem

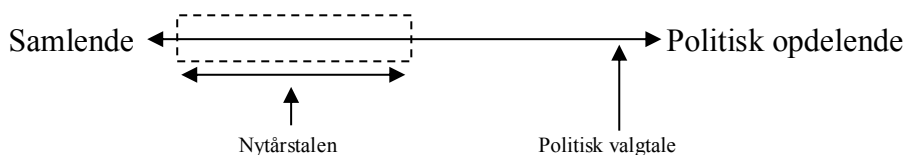
Siger de noget?

nytårstalen som institution og gennem de præcise sproglige virkemidler, som statsministeren gør brug af i nytårstalen.

Det er blevet tydeligt, hvordan nytårstalen udgør en helt særlig platform, som kan have en meningsskabende funktion, hvor statsministeren blandt andet gennem metaforer, eufemismer og positive evalueringer kan være med til at skabe særlige forståelsesrammer hos modtagerne. Derudover kan der ligge en form for overbevisningsfunktion i nytårstalen, som statsministeren kan opnå gennem god og saglig argumentation.

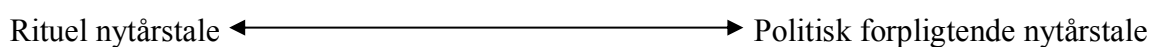
Nytårstalen viser sig desuden at have en klar samlende funktion, hvor statsministeren har meget stort fokus på at fremstå som en statsmand igennem det, han eller hun siger i nytårstalen. I en form for modsætning til dette kan nytårstalen også have en politisk funktion ved for eksempel at sætte politiske stridsspørgsmål på dagsordenen eller ved at indeholde en indirekte negativ omtale af oppositionen, hvilket i høj grad fungerer som en politisk taktisk manøvre. Figur 3 nedenfor viser dette ved, at nytårstalen har vist sig altid at hælde klart mod at have en samlende funktion i modsætning til en klassisk politisk tale, som for eksempel en valgtale. Inden for den overordnede samlende funktion er der dog et spænd, hvor statsministeren kan vælge at hælde mere eller mindre over mod den politisk opdelende funktion i nytårstalen.

Figur 3: Nytårstalens samlende og opdelende funktion

Endeligt kan nytårstalen hælde mod at være en meget rituel tale uden de store forpligtelser for fremtiden, eller den kan hælde mod at være en mere politisk forpligtende tale, hvor statsministeren forpligter sig meget for fremtiden. Dette spænd mellem de to forskellige funktioner for nytårstalen er vist på kontinuummet i figuren nedenfor.

Figur 4: Rituel eller forpligtende tale

De mere modsatrettede funktioner, som jeg har kunnet definere i nytårstalen, sætter fokus på, at statsministeren generelt skal tage en del valg før formuleringen og afholdelsen af en nytårstale i forhold til, hvordan balancen mellem udfyldelsen af de enkelte funktioner er i den enkelte nytårstale.

De forskellige funktioner og deres paradoksale forhold er med til at gøre nytårstalen til en meget kompleks kommunikationssituation, og derfor har jeg fundet det relevant at udforme nogle anbefalinger på baggrund af mine resultater. Anbefalingerne har form som en drejebog, hvor fokus er lagt på, hvordan det forud for formuleringen af nytårstalen er nødvendigt at forholde sig til situationen omkring den specifikke nytårstale og også de mere generelle forhold, som alle er bindende forudsætninger for nytårstalen. Herefter er det muligt gennem forskellige sproglige virkemidler at skrue op og ned for udfyldelsen af de forskellige funktioner i nytårstalen, så hver enkelt nytårstale indeholder en særlig afbalancering af de forskellige funktioner.

I forhold til nytårstalens berettigelse har jeg argumenteret for, at nytårstalens værdi skabes netop på grund af de forskellige mål, roller og funktioner, som nytårstalen udfylder i vores samfund. De forskellige og i nogle tilfælde modsatrettede funktioner er med til at give nytårstalen sin relevans og kant, fordi den kan mere end blot at være en lejlighedstale eller blot at være en politisk tale. Den kombinerer de to forskellige talegenrer og skaber værdi gennem de mange forskellige funktioner, den opfylder, og derfor er konklusionen her, at nytårstalen udfylder flere forskellige funktioner og bør bevares i fremtiden som en vigtig institution i vores demokrati.

Bibliografi

- Andersen, I. (2014). *Den skinbarlige virkelighed – Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne*. 5. udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Andersen, L. B., Hansen, K. M. & Klemmensen, R. (2010). *Metoder i statskundskab*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, T. H. & Holsting, A. E. (2015). *Teksten i grammatikken*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Andersen, T. H. & Smedegaard, F. (2005). *Hvad er meningen?* Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Antoft, R. & Salomonsen, H. H. (2007). Det kvalitative casestudium - introduktion til en forskningsstrategi. I Antoft, R., Jacobsen, M.H., Kristiansen, S. (Red): *Håndværk og Horisonter - tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Aristoteles (1983/1991). *Retorik*. Oversat og med introduktion af Thure Hastrup. København: Museum Tusulanum.
- Atkinson, M. (1984). *Our Masters' Voices*. London: Methuen & Co. Ltd.
- Beale, W. H. (1978). Rhetorical Performative Discourse: A New Theory of Epideictic. *Philosophy and Rhetoric* 11(4), 221-246.
- Biesta, G. (2010). "Pragmatism and the philosophical foundations of mixed methods research". I: Tashakkori, A. & Teddlie, C. (red) (2010). *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*. 2. udgave. Thousand Oaks, CA: Sage. Side 95-117.
- Burke, K. (1945). *A Grammar of Motives*. Berkeley: University of California Press.
- Burke, K. (1950). *A Rhetoric of Motives*. Berkeley: University of California Press.
- Burrell, G. & Morgan, G. (1979). *Sociological Paradigms and Organizations Analysis*. Hants & Burlington: Ashgate Publishing.
- Dakwar, J., Lorentzen, A. C. & Smedegaard, F. (2017). Situationel dialektisk videnskabsteori. *Det Ny Merino* (15) Odense: Syddansk Universitet.
- Dupont, K. & Troelsdatter, S. E. (2017). Når modsætninger mødes – en operationalisering af en Situationel Dialektisk Videnskabsteori. *Det Ny Merino* (14). Odense: Syddansk Universitet.
- Fafner, J. (1995, 1982). *Retorik. Klassisk og moderne*. 7. udg. København: Akademisk Forlag.
- Fafner, J. (1973). *Teoretisk retorik*. København: Laboratoriet for metrik og foredragslære.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fiske, J. (1987). "Intertextuality" I: *Television culture*. London: Routledge. Side 108-127.

- Gerring, J. (2004). What Is a Case Study and What Is It Good for? *American Political Science Review* 98(2), 341-354.
- Gioia, D. A. & Pitre, E. (1990). Multiparadigm Perspectives in Theory Building. *The Academy of Management Review* 15(4), 584-602.
- Goffmann, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.
- Graber, D.A. (1981). "Political Language" I: Nimmo, D. & Sanders, K. (1981). *Handbook of Political Communication*. Beverly Hills: Sage Publications Inc. Side 195-223.
- Halliday, M. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Arnold.
- Halliday, M. & Matthiessen, C. (1999). *Construing Experience through Meaning*. London & New York: Cassell.
- Halliday, M. & Matthiessen, C. (2004). *An Introduction to Functional Grammar* (3. udg.). London: Arnold.
- Hauser, G. A. (1999). Aristotle on Epideictic: The Formation of Public Morality. *Rhetoric Society Quarterly* 29, 5-23.
- Heradstveit, D. & Bjørge, T. (1988). *Politisk kommunikation. Introduktion til semiotik og retorik*. Dansk oversættelse ved Carsten Kyhn. Gylling: Samfundslitteratur.
- Hymes, D. (1968). The Ethnography of Speaking. I Fishman, Joshua A. (1968) *Readings in the Sociology of Language*. (s. 99-138). Berlin, Bosten: De Gruyter
- Hymes, D. (1974). *Foundations in Sociolinguistics*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jamieson, K. H. & Campbell, K. K. (1982). Rhetorical Hybrids: Fusions of Generic Elements. *Quarterly Journal of Speech* 68, 146-157.
- Johnson, R. B. (2015). Dialectical Pluralism: A Metaparadigm Whose Time Has Come. *Journal of Mixed Methods Research*. 1-18. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Johnson, R. B. & Onwuegbuzie, A. J (2004). Mixed Methods Research: A research paradigm whose time has come. *Educational Research*, 33(7), 14-26.
- Jørgensen, C. & Villadsen, L. (2009). *Retorik – teori og praksis*. København: Samfundslitteratur.
- Jørgensen, C., Kock, C. & Rørbech, L. (1994). *Retorik der flytter stemmer*. København: Gyldendal.
- Jørgensen, M. W. & Philips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur.
- Kaid, L.L. (1981) "Guide to the litterature" I: Nimmo, D. & Sanders, K. (1981). *Handbook of Political Communication*. Beverly Hills: Sage Publications Inc. Side 693-701.
- Kjørup, S. (1996). *Menneskevidenskaberne*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Siger de noget?

- Klausen, K. K. (2001). *Skulle det være noget særligt?* København: Børsens Forlag A/S.
- Kock, C. (2012). *Ordets magt – retorisk tænkning der holder 1: før 1900*. København: Samfundslitteratur.
- Kock, C. (2013a). *Retorisk praksis*. København: Retorikforlaget.
- Kock, C. (2013b). *De svarer ikke – fordømmende uskikke i den politiske debat* (2. udg.). København: Gyldendal.
- Kock, C. & Nielsen, M. F. (2016). ”Politisk kommunikation”. Side 405-454. I: Helder, J. & Nørgaard, J. L. (red.) (2016). *Kommunikationsteori. En grundbog*. 2. udgave. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kuhn, T. S. (1963). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: Chicago University Press.
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. New York: Cambridge University Press.
- Mey, J. (1993). *An Introduction to Pragmatics*. Oxford: Blackwell
- Mellbin, E. F. & Mellbin, F.M. S. (2011). *Nu gælder det Danmark! Statsministrenes nytårstaler*. Sverige: Lindhardt og Ringhof
- Morgan, G. (2006). *Images of Organization*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Nielsen, S. H. (2016). Når bybranding udvisker forskelle mellem politikere. *Upubliceret eliteprojekt*. Odense: Syddansk Universitet.
- Orwell, G. (1949). *Nineteen Eighty-Four (1984)*. London: Secker & Warburg
- Perelman, C. & Olbrechts-Tyteca, L. (1969). *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. Oversat af John Wilkinson & Purcell Weaver. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Petty, R.E. & Cacioppo, J.T. (1986). *Communication and Persuasion: Central and Peripheral Routes to Attitude Change*. New York: Springer-Verlag.
- Redington, N. (2016). ”Nytårstalen er det mest potente våben, en statsminister har”. I: *Politiken* den 28. december 2016.
- Rittel, H. W. J. & Webber, M. M. (1973) *Dilemmas in General Theory of Planning*. Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company.
- Searle, J. R. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sheard, C. M. (1996). The Public Value of Epideictic Rhetoric. *College English* 58, 765-794.
- Smith, W. K. & Lewis, M. W. (2011). Toward a Theory of Paradox: A Dynamic Equilibrium Model of Organizing. I: *Academy of Management Review* (36(2)) side 381-403.
- Sullivan, D. L. (1993). The Ethos of Epideictic Encounter. *Philosophy and Rhetoric* 26, 113-133.

- Swales, J. (1993). Discourse community og A working definition of genre. I: *Genre Analysis*. Side 24-29 og 45-58. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sørensen, B. (2015). *Folkestyre og fornuft*. Gilleleje: Secantus Publ.
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. (1998). *Mixed Methodology. Combining qualitative and quantitative approaches*. London: Sage.
- Thomas, J. (1995). *Meaning in Interaction – An introduction to pragmatics*. London & New York: Longman
- Toulmin, S. (1958). *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.
- van Leeuwen, T. (2005a). Three Models of Interdisciplinarity. I: Wodak, R., & Chilton, P.: *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis – Theory, Methodology and Interdisciplinarity* (s. 3-18). Philadelphia: John Benjamins B.V.
- van Leeuwen, T. (2005b): *Introducing Social Semiotics*. New York: Routledge.

Links:

- Danmarkshistorien: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/statsministerens-nytaarstale-1940/> 11/4 2017
- Statsministeriet: http://www.stm.dk/_a_1612.html 7/4 2017
- TNS Gallup: <http://tns-gallup.dk/statistik/politisk-index> 20/4 2017